

Şükrü Naili Paşa (Gökberk) (1876–1936)

Şükrü Naili (Gökberk)

1876'da Selanik'te doğan Şükrü Naili Gökberk, 1899'da Harp Okulu'nu 1902'de Harp Akademisi'ni bitirdi ve Kurmay Yüzbaşı olarak askerlik görevine başladı. Mart 1902'de Görice ve Avlonya 2'nci Sınıf Redif Taburu'na öğretmen ve müfettiş olarak atandı. Başarılarından dolayı 5. mecdi nişanı ile ödüllendirildikten sonra 1909'da 20'nci Alay Komutanı oldu. 1911 yılında 14. Tümen Kurmay Başkanı olarak Balkan Savaşı'na; 1912'de İstanbul Fatih Tümeni Kurmay Başkanı olarak Edirne Harekatı'na; 7. Nizamiye Fırkası Kurmay Başkanı olarak da Çanakkale Savaşı'na (Seddülbahir, Kerevizdere, Zığındere, Arıburnu muharebelerine) katıldı. Burada yarbaylığa yükseltildi ve imtiyaz madalyası aldı. 1921 yılına kadar Çanakkale ve Kırklareli'nde bölge komutanlıkları yaptı. 1921 yılının Nisan ayında ulusal kurtuluş hareketine katılmak üzere Anadolu'ya geçti. 15'nci Fırka Komutanı olarak Eskişehir-Sakarya muharebelerinin bütün aşamalarına katıldı. 3 Temmuz 1922'de Mersin Bölge Komutanı iken 3. Kolordu Komutanlığı'na getirilerek Başkomutanlık Meydan Muharebesi'ne katıldı. 31 Ağustos 1922'de Tümgeneral oldu. Büyük Taarruz sırasında başında bulunduğu 3. Kolordu büyük askeri başarılar gösterdi; Eskişehir ve Bursa'yı işgalden kurtardı. Kocaeli grubu ile birlikte bir Yunan tümeninin esir alınmasını sağladı. Lozan Antlaşması'ndan sonra İtilaf devletlerinin askerleri İstanbul'u boşaltınca ve Şükrü Naili Paşa kumandanlığında, "Demir Fırka" olarak nitelendirilen Türk Ordusu 6 Ekim 1923'de halkın alkışları coşkulu naraları ve çiçek yağmuru altında İstanbul'a girdi. Ulusal kurtuluş savaşının zaferle sonuçlanması ve bu zaferin uluslararası alanda tescillendiği Lozan Antlaşması'nın akabinde işgal ordularının çekilmesinden sonra askeri kuvvetlerinin İstanbul'a ilk adımı atan, İstanbul'un yeniden bağımsız Türk vatanına dahil olmasının sembol komutanı olan Şükrü Naili Paşa, Ankara'dan gelen Cumhuriyet'in ilan edilme kararını da sicağı sicağına İstanbul'daki bütün temsilciliklere bildiren kişi olmuştur. Atatürk, Nutuk'ta: " ... Cumhuriyet'in ilan edildiği gece İstanbul Komutanı Şükrü Naili Paşa, İstanbul halkının temsilcileri tarafından verilen bir ziyafete davetliydi. Paşa, ziyafet sırasında Ankara'dan gelen resmi bir bildiri aldı ve onu uygulamaya koymadan önce İstanbul halkının sayın temsilcilerine okudu. Bildiri şuydu: Türkiye Büyük Millet Meclisi Cumhuriyet ilanına karar verdi. Bunu yüz bir pare top atışıyla ilan ediniz" diyerek Cumhuriyet'in ilanının İstanbul'a nasıl bildirildiğini anlatmıştı. Şükrü Naili Paşa, Atatürk'ün tam anlamıyla güvenini kazanmış bir komutan olarak tarihe geçmiştir. Onun İstanbul'a görkemli girişi, İstanbul'un kurtuluş günü olarak kabul görmüştür. Tarihin cilvesi de şu ki, Türk Ordusu Şükrü Naili Paşa komutasında İstanbul'a girdiğinde Mütareke dönemi İstanbul'unun esaret

yıllarının sembol isimlerinden olan Damat Ferit Paşa da Nice de öldü. Ulusal kurtuluş savaşı boyunca elde ettiği askeri başarılarının kazandırdığı büyük itibar ile 1923'da TBMM'nin ikinci döneminde Kırklareli'den milletvekili seçilen Şükrü Naili Paşa, siyasette fazla kalmadı ve Meclis'te alınan bir karar gereği asker milletvekillerine askerlik ya da milletvekilliğinden birisini seçme zorunluluğu getirilmesi üzerine 1 Kasım 1924'te, Atatürk'ün de isteği doğrultusunda, askerliği tercih ederek milletvekilliğini bıraktı. Asker olarak 2. TBMM döneminde milletvekili olan sadece 3'üncü Kolordu Komutanı Şükrü Naili Paşa değildir; Millî Mücadele paşalarında, zafer sonrasında siyasete genel olarak bir ilgi söz konusu olmuştur. Başta Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa (Çakmak) olmak üzere 3'üncü Ordu Müfettişi Cevat Paşa, 1'inci Kolordu Komutanı İzzettin Paşa, 2'nci Kolordu Komutanı Ali Hikmet Paşa, 5'inci Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa, 7'nci Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Paşa gibi dönemin hemen bütün Kurtuluş Savaşı komutanları 1923 seçimlerinde milletvekili olmuşlardır. Bu komutanlar hem vekil hem de komutanlık görevlerini birlikte yürütüyorlardı. Atatürk, kısa zamanda bu durumun sakıncalı olduğuna kanaat getirdi. Yeni Meclis seçimleri olduğu sırada komutanların vekil de olabilmelerine sıcak bakan Atatürk, büyük ihtimalle, bir yıl içerisinde, bazı siyasî gelişmelerin de etkisiyle, konuyla ilgili düşüncelerini değiştirmiş komutanların siyasetle iştigallerinin erken olduğunu düşünmeye başlamıştı. Ona göre, memleket henüz tam olarak güven ve sükûn içerisinde değildi. Komutanlar yine birliklerinin başında olmalı milletvekilliği görevini bırakmalıydılar. Bu amaçla aralarında Şükrü Naili Paşa'nın da bulunduğu komutan milletvekillerine 30 Ekim 1924'te şöyle bir telgraf çekti:

"1- Bana olan güven ve sevginize dayanarak, gördüğüm ciddi lüzum üzerine, milletvekilliğinden istifa ettiğinizi bildiren bir yazıyı telgrafla hemen Meclis Başkanlığı'na bildirmenizi teklif ediyorum. Birinci derecede önemli olan askerlik görevinize bütün varlığınızla kayıtsız şartsız bağlanmak istediğinizi gerekçe olarak belirtmeniz yerinde olur.

2- Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak Paşa Hazretleri de görülen aynı gerekçe ile teklifim üzerine milletvekilliğinden istifa dilekçesini vermiştir.

3- 3'üncü Ordu Müfettişi Cevat Paşa, 1'inci Kolordu Komutanı İzzettin Paşa, 2'nci Kolordu Komutanı Ali Hikmet Paşa, 3'üncü Kolordu Komutanı Şükrü Naili Paşa, 5'inci Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa, 7'nci Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Paşa Hazretleri'ne yazılmıştır.

4- Telgraf başında durum hakkında bilgi vermenizi bekliyorum. Cumhurbaşkanı Gazi M. Kemal"

Komutanların aynı zamanda milletvekili olarak bulunmalarının, orduda, emir ve komutada beklenen disiplin ile bağdaşmadığını düşünen Atatürk, Nutku'nda bu teklifini harfi harfine ve derhal yerine getiren, aralarında Şükrü Naili Paşa'nın da bulunduğu, "seçkin" komutanlardan, kendisine gösterdikleri büyük güvenden dolayı övgüyle bahsetmiştir. Ancak Atatürk'ün telgrafına çekinceli cevap veren iki komutan vardı. Bunlar; 3'üncü Ordu Müfettişi Cevat Paşa ve 7'nci Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Paşa idi. Bu komutanlar, seçim bölgelerindeki halka karşı duydukları sorumluluk duygusundan dolayı askerliği değil, yasama görevini tercih edeceklerini bildirdiler. Cevat Paşa daha sonra fikrini değiştirip milletvekilliğinden istifa ettiyse de, Cafer Tayyar Paşa kararından vazgeçmedi. Bu şekilde komutan olarak görevinde devam eden Şükrü Naili Paşa (Gökberk), 1934'te 3. Kolordu Komutanıyken emekliye ayrıldı ve 1935 seçimlerinde İstanbul'dan milletvekili seçilerek tekrar T.B.M.M.'ye girdi. Ancak parlamento yaşamı yine kısa sürdü, ertesine sene, 23 Kasım 1936'da Edirne'nin kurtuluş bayramına katıldığı sırada kalp krizi geçirerek hayatını kaybetti. Kabri İstanbul'a getirilerek şehitliğine defnedildi ve 1988'de Ankara'daki Devlet Mezarlığı'na nakledildi. İstiklal, Harp, Gümüş İmtiyaz, Beşinci rütbeden Mecidî ve Dördüncü Rütbeden Osmanî nişanları ile Afgan Hükümeti'nin Serdarı Âlâ, Bulgar Hükümetinin Üçüncü Rütbeden Sent Aleksandr, İkinci Rütbeden Alman Demir Salıp Nişanları sahibi olan Şükrü

Naili Bey'in Nazire Hanım ile evliliğinden Turgut, Macit (d.:1908), Saadet (d.:1909) adlı üç çocuğu olmuştur. (Felsefe profesörü Macit Gökberk)

Cenk REYHAN

KAYNAKÇA

ATATÜRK, Mustafa Kemal, **Nutuk (1919-1927)**, Haz. Zeynep Korkmaz, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2005.

LEWIS, Bernand, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, Ankara 1993.

Türk Ordusu, Haz. Mehmet Özel, MSB Yayını, Ankara 2000.

Türk Parlamento Tarihi/TBMM I. Dönem 1919-1923, Cilt 3, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 1995.

23/11/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/sukru-naili-pasa-gokberk-1876-1936/?pdf=3253> adresinden erişilmiştir